

Posudek

Markéta Kulhánková, *Das gottgefällige Abenteuer. Eine narratologische Analyse der byzantinischen erbaulichen Erzählungen* (Pro Oriente 31), Červený Kostelec 2015.

Vyprávění je lidskou základní potřebou a zároveň jednou z raných vyjadřovacích forem každé kultury. Nikoli náhodou se právě vyprávěcí literatura stala centrem vědeckého zájmu a dokonce samostatným předmětem nové disciplíny, naratologie.

Antický svět znal rozličné formy vyprávění, nejprve veršované, později i prozaické. Tato vyprávění oslavovala činy a osudy mýtických božstev a hrdinů, králů a vojevůdců, a mluvila i o prostých lidech, jejichž jediná zvláštnost spočívala v jejich mimořádné kráse. Žánry, v nichž krystalizovaly vyprávěcí formy, jsou epos, drama a román.

Christianizovaný svět na takovéto antické předchůdce, v první řadě na román, navazoval, vyvinul ale své vlastní hrdiny i vlastní formy. Novým hrdinou křesťanských pospolitostí se stal mnich a asketa, a to nejprve na Východě, pak i na Západě; věda označuje různé vyprávěcí formy, které počínaje 4. stoletím oslavovaly životy, působení a úmrtí takovýchto mnišských hrdinů, jako hagiografii.

Hagiografická díla jsou odedávna milovaným dítětem byzantologie. Byly zkoumány jako historické prameny pro rané egyptské mnišství, jako pokladnice informací o každodennosti, lidové zbožnosti a o sociálních dějinách vůbec. Díky všeobecně jednoduché a zdobnosti prosté řeči se nadto uplatňovaly jako korunní svědkové tehdejšího lidového jazyka. Dosud se ale s hagiografickými spisy nezacházelo jako s tím, čím jsou v první řadě, totiž jako s vyprávěcími texty, jejichž primárním účelem bylo vedle zprostředkování vzdělávacích obsahů pobavení čtenáře, případně posluchače.

Tuto mezeru se nyní pokouší Markéta Kulhánková (dále „K.“) vyplnit svou stručnou, ale obsažnou monografií. Předběžně konstatujeme, že autorka svého cíle plně dosáhla: její studii lze právem označit jako jedinečné a první nové zhodnocení vyprávěcí formy, která byla v literárněvědném ohledu dosud zanedbávána.

Struktura monografie se vyznačuje přehledností a přesvědčivostí. V Úvodu (s. 1-10) se nejprve promyšleně probírá otázka žánru, k němuž dané texty náležejí, poté jsou představeny ve svém chronologickém a historickém kontextu texty samy. Jsou to ty nejdůležitější a nejranější sbírky vzdělávacích historek, *Historia monachorum in Aegypto* a tzv. *Historia Lausiaca* (obojí bylo sestaveno na přelomu 4. a 5. stol.), a dále *Historia religiosa*

Theodoreta z Kyrrhu (5. stol.). Následuje soubor sv. Daniela Sketiota a *Pratum spirituale* Jana Moscha (6. stol.) a pak – s přerývkou asi tři set let – sbírka monemvasijského biskupa Paula. Tento celek je dovršen vyprávěním, jež se dochovalo v kázání kyperského mnicha Neofyta Enkleista. Úvodní kapitola uzavírá detailně pojatý metodologický výklad, v němž je mj. podán nanejvýš užitečný výklad odborné terminologie, byzantologům většinou méně známé.

Druhá (s. 41-66) a třetí (s. 67-90) kapitoly se zabývají otázkami struktury vyprávění a konstrukce narativního prostoru, čtvrtá kapitola (s. 91-108) je věnována vnímání a ztvárnění času, v němž se vyprávěný děj odehrává. Konečně pátá kapitola (s. 109-130) analyzuje funkce vypravěče v různých textech. Závěry (s. 131-142) analýzu resumují a názorně představují vývoj narativních strategií v proměnách času. Práci uzavírá podrobná bibliografie, rejstříky vlastních a místních jmen, a zvláště užitečný index odborné literární terminologie.

Chronologicky uspořádaná analýza spolu se systematickou „dekompozicí“ textů na jejich narativní stavebné prvky umožňují autorce postihnout obdobných motivů poukázat na vývojové linie a znázornit zřetelnou tendenci k zliterárnění původních prostých vyprávění, vázaných na orální tradici.

Vedle zřetelného strukturování látky vyniká monografie pí K. („von K“) nikoli v poslední řadě jednoduchým, snadno srozumitelným a přitom pěstěným jazykem. Četná komentovaná místa originálních textů jsou doprovázena přesnými a elegantními překlady, jež umožňují četbu také zájemcům neznalým řečtiny.

Úhrnem: originalita volby badatelského předmětu, jasná strukturovanost a přesvědčivá argumentace jsou hlavními znaky monografie pí K; práce nepochybně představuje obohacení byzantologického bádání.

Práce tudíž v plném rozsahu splňuje požadavky kladené na habilitační spis.

Podpis (Caroline Cupane)

*Univ. Doz. Dr. Caroline Cupane
Abteilung für Byzanzforschung / Institut für Mittelalterforschung
Hollandstrasse 11-13/4 Stock
1020 Wien*

Z německého originálu přeložila Jana Nechutová.
Prof. PhDr. Jana Nechutová, předsedkyně příslušné habilitační komise, ručí za správnost překladu.
4. 10. 2016